

**Zabawy i ćwiczenia
usprawniające
rozwój mowy
dziecka**

Ćwiczenia usprawniające percepcję słuchową

- Słuch odgrywa bardzo ważną rolę w rozwoju mowy dziecka. Nawet lekkie i tymczasowe zaburzenia słyszenia (np. w czasie wysiękowego zapalenia ucha) mogą wpłynąć na proces rozwoju mowy. Dlatego stale należy kontrolować stan zdrowia dziecka i obserwować, czy nie występują symptomy świadczące o zaburzeniach słuchowych.
- Ćwiczenia słuchowe uczą koncentracji uwagi na dźwiękach.
- Podczas zabawy istotne znaczenie ma naprzemiennosc ról.
- **DOBRY SŁUCH TO DOBRY START DO POPRAWNEGO MÓWIENIA !!!**

Ćwiczenia usprawniające percepcję słuchową

- **Rozpoznawanie odgłosów z otoczenia** – wszelkich możliwych słuchanych w danej chwili. Dziecko zamyka oczy i wsłuchuje się w „ciszę”. Próbuje nazwać otaczające je dźwięki. W zabawę można bawić się w różnych sytuacjach, np. na spacerze.
- **Rozpoznawanie odgłosów wywołanych celowo** (po uprzednim zapoznaniu się z nimi), np. rozpoznawanie dźwięków instrumentów lub innych odgłosów, np. stukanie łyżeczką w szkło, drewno, metal, rwanie gazety, gniecenie gazety, pocieranie kartkami gazety o siebie, potrząsanie butelką z makaronem, grochem, kamykami, guzikami.

Ćwiczenia usprawniające percepcję słuchową

- **Rozpoznawanie źródła, miejsca i kierunku dźwięku** – np. dziecko szuka ukrytego wcześniej budzika, tykającego zegara lub innego dźwięku, np. włączonego na telefonie (dziecko zgaduje również, czego dźwięk słyszy).
- **Podążanie za dźwiękiem** – dziecko ma zasłonięte oczy i podąża za głosem danej osoby.
- **Tworzenie łańcuchów wyrazowych** – końcowa głoska jednego wyrazu staje się początkową następnego, np. kot, telefon, namiot itd.

Ćwiczenia usprawniające percepcję słuchową

- **Rozpoznawanie „głosów” zwierząt** – naśladujemy odgłosy zwierząt, następnie prosimy dziecko, żeby je rozpoznało. W zabawie można wykorzystać rysunki (np. jeżeli dziecko nie mówi).
- **Lokalizacja źródła dźwięku** – siadamy za dzieckiem odwróconym do nas plecami. Bierzemy dwa pudełka, które ustawiamy z prawej i lewej strony dziecka (w niedużej odległości za dzieckiem). Pod pudełkiem chowamy obrazek (np. zwierzęcia) i wydajemy umówiony dźwięk (z prawej lub lewej strony dziecka). Zadaniem dziecka jest wskazanie pudła, pod którym schowany jest obrazek (z tej strony dochodził dźwięk).

Ćwiczenia usprawniające percepcję słuchową

- **Wyszukiwanie rymujących się wyrazów, nauka rymowanek**, np. wymyślanie rymu do podanego wyrazu.
- **Rozpoznawanie struktur rytmicznych i ich odtwarzanie** – np. tworzenie układów rytmicznych z klocków. Zadaniem dziecka jest wskazanie prawidłowego rytmu lub odtworzenie go, klaszczemy lub stukamy, a dziecko posuwa się do przodu tyle kroków, ile było klaśnień.

Ćwiczenia usprawniające percepcję słuchową

- **Liczenie wyrazów w zdaniu** (zaczynamy od krótkich zdań, przechodząc następnie do coraz bardziej złożonych).
- **Liczenie sylab w wyrazie** (zaczynamy od krótkich wyrazów, przechodząc następnie do coraz bardziej złożonych).
- **Różnicowanie wyrazów o podobnym brzmieniu**, np. koza- kosa, mama- dama, tata- data, pije- bije, Ala- Ola.

Ćwiczenia usprawniające percepcję słuchową

- **Rozpoznawanie i różnicowanie dźwięków wysokich i niskich** – np. wysoki dźwięk - samolot leci wysoko ,niski dźwięk – samolot leci nisko.
- **Rozpoznawanie i różnicowanie dźwięków długich i krótkich**, np. „huhu”, „huuuuuuuuuuuuuu” (rzucanie woreczkiem do celu – daleko lub blisko, wrzucanie piłeczki do kubeczka ze szlaczkiem długim lub krótkim).
- Łączenie wyrazów wypowiedzianych sylabami.
- Dzielenie wyrazów na sylaby.
- Kończenie wyrazów odpowiednią sylabą.
- Rozpoznawanie początkowej lub końcowej głoski w wyrazach.

Ćwiczenia fonacyjne

- Ćwiczenia fonacyjne służą kształtowaniu poprawnej emisji głosu.
- Ćwiczenia głosowe nie powinny trwać zbyt długo, aby nie powodowały zmęczenia krtani. Wskazane jest robienie parominutowych przerw.

Ćwiczenia fonacyjne

- ciche mruczenie przez nos z wydłużaniem głosek „m” lub „n”, tak by drgały wargi i skrzydełka nosa;
- do przedłużonego „m” dodanie na końcu samogłoski: „mma”, „mmo”, „mmu”, „mmi”, „mme”; sylaby należy wymawiać delikatnie, bez wysiłku,
- zaczynanie ćwiczenia od samogłoski: „amm”, „omm”, „emm”, „umm”, „imm”,
- włączanie samogłoski w ciąg wypowiedzianej z przedłużeniem spółgłoski nosowej: „mmamm”, „mmomm”, „mmumm”, „mmemm”, „mmimm”.
- Ciche mruczenie likwiduje napięcie mięśni gardła i krtani.

Ćwiczenia fonacyjne

- naśladowanie syczenia ulatniającego się powietrza jak najdłużej, na jednym wydechu,
- utrzymywanie jednostajnego, równego, monotonnego dźwięku opartego na jednej samogłosce: „aaaaa”, „ooooo”, „eeeeee”, „uuuuu”, „iiiiii”,
- naśladowanie szeptem głosów z otoczenia, np. dźwięków wydawanych przez zwierzęta.

Ćwiczenia fonacyjne

- **Wierszyki z wyrazami dźwiękonaśladowczymi,**

- *ZWIERZĘCE GADANIE* J.Beszczynski

Co mówi bocian, gdy żabkę zjeść chce?
Kle, kle, kle.

- Co mówi żaba, gdy bocianów tłum?
Kum, kum, kum.

- Co mówi kotek, gdy mleczka by chciał?
Miau, miau, miau.

- Co mówi kura, gdy znosi jajko?
Ko, ko, ko.

- Co mówi kogut, gdy budzi się w kurniku?
Ku - ku- ryku.

- Co mówi koza, gdy jeść jej się chce?
Me, me, me.

- Co mówi krowa, gdy brak jej tchu?
Mu, mu, mu.

- Co mówi piesek, gdy kość zjeść chciał?
Hau, hau, hau.

- Co mówi baran, gdy spać mu się chce?
Be, be, be.

- Co mówi ryba, gdy powiedzieć chce?
Mu, mu!

- Nic! Przecież ryby nie mają głosu. Ojej!

Ćwiczenia fonacyjne

- **Naśladowanie odgłosów** zwierząt, pojazdów, przyrody (onomatopeje).
- **Zabawa w echo** – dziecko powtarza po rodzicu samogłoski, np. „a” (cicho), „a” (głośno), „eeee” (długo), „i i i i i” (z przerwami), „e-o” („e” – głośno, „o” – cicho).
- **Zabawa w echo (wyrazy)** – dziecko powtarza wyraz , coraz ciszej i ciszej, powoli i rytmicznie.
- **Śpiewanie kołysanek i mrużanek** lalkom i misiom, np. „aaaaaaaaaaa” „ooooooooooooo”, „mmmmmm”.

Zabawy dźwiękonaśladowcze

- usprawniają narządy mowy (np. „e-o„ „i—u”),
- wydłużają fazę wydechową (np. „muuuu”),
- poprawiają ustawienie głosu (ćwiczenie fonacyjne), np. wydłużone wypowiedzianie głoski „m”,
- kształcą słuch fonematyczny (np. mu-me, krowa-koza, opozycja głosek „u-e”),
- kształcą umiejętność słuchania,
- dają początek nowym wyrazom, np. „mu – mucha”.

Zabawy dźwiękonaśladowcze

- Zabawy dźwiękonaśladowcze:
  - wierszyki z wyrazami dźwiękonaśladowczymi,
  - zabawa figurkami zwierząt (można włączyć budowanie zagrody z klocków, szukanie zwierzątek – zabawa ciepło-zimno),
  - zabawa pojazdami (budowanie ulic, wydawanie odgłosów pojazdów – karetka pogotowia - „i-u”, straż pożarna „e-u”, samochód policyjny „e-o”, pociąg „tu,tu”, traktor „puf,puf” itp.),
  - domino obrazkowe,
  - Naśladowanie i rysowanie zwierząt (kalambury),
  - zabawa w czarodzieja, który zmienia (zaczarowuje) dziecko (i dorosłego) w zwierzątko,
  - przykładowe onomatopeje do wykorzystania w zabawach: bim, bam, bom, buch, bach, bum, puf, pif, paf, kap, kap, klap, puk, puk, dzyń, dzyń, ciach, ciach, muu, mee, i-o (osioł), miau, hau, bee, pi, pi (mysz) gę, gę, ko, ko, hu,hu (sowa), kum, kum, sssss (wąż),
  - gra memo (potrzebne są 2 zestawy takich samych obrazków).

Ćwiczenia aparatu artykulacyjnego

Ćwiczenia aparatu artykulacyjnego mają na celu:

- usprawnianie języka, warg, podniebienia miękkiego i żuchwy,
- opanowanie umiejętności świadomego kierowania ruchami narządów artykulacyjnych,
- wyrobienie wrażliwości miejsc i ruchów w jamie ustnej, istotnych dla prawidłowego wymawiania dźwięków,
- usprawnienie koordynacji ruchowej w zakresie aparatu artykulacyjnego,
- wyuczenie prawidłowego połykania.

Ćwiczenia języka

- Czytanie tekstu przez osobę dorosłą oraz wspólne wykonywanie ćwiczeń narządów artykulacyjnych.

Języczek wędrowniczek

Języczek wybrał się na spacer po buzi, by sprawdzić co się w niej dzieje. Najpierw oblizuje górną i dolną wargę, dotyka do kącików ust. Potem przesuwając czubkiem po zębach (górnym i dolnym). Dotyka każdego zębka, jakby chciał je policzyć. Próbuje oblizać górne i dolne dziąsła. Następnie unosi się do góry i przesuwając po podniebieniu od górnych zębów aż do gardła (sprawdza czy jest zdrowe). Na koniec wędrówki języczek wraca do przodu ust i kiwa nam na pożegnanie.

Ćwiczenia języka

- oblizywanie podniebienia od górnych zębów do podniebienia miękkiego (malarz)
- dotykanie czubkiem języka do każdego górnego i dolnego zęba (liczenie ząbków)
- unoszenie czubka języka do góry, przy otwartych ustach (młotek, dzięcioł)
- unoszenie języka do góry i opuszczanie do dołu, przy szeroko otwartych ustach (winda)
- kląskanie językiem (konik)
- przytrzymywanie czubkiem języka przy podniebieniu rodzynek,
- odklejanie językiem chrupka, opłatka od wałka dziąsłowego,
- wypychanie policzków językiem,
- mlaskanie czubkiem języka („ssanie cukierka”)
- robienie „rurki” z wysuniętego języka (wargi ściągając się i zaokrąglając, unoszą boki języka),
- wysuwanie języka na brodę, unoszenie do nosa,
- przesuwanie języka w płaszczyźnie poziomej od prawego kącika do lewego. Język podczas zmiany położenia powinien być jak najbardziej wysunięty do przodu,
- oblizywanie językiem szeroko otwartych warg i kącików ust,
- „mycie zębów” – przesuwanie językiem po zewnętrznej powierzchni górnych i dolnych zębów.

Ćwiczenia warg

- szybkie zmienianie układu ust „uśmiech”-„ryjek”
- wysuwania, rozciąganie warg, jak przy głosce „i”,
- zakładanie dolnej wargi na górną i górnej na dolną,
- wysuwanie warg do przodu (ryjek),
- przesuwanie zamkniętych warg na boki,
- gwizdanie, parskanie, cmokanie, wibrowanie,
- wymawianie spółgłosek: i-u, a następnie a, e, u, i, o, y
- nadymanie policzków i powolne wypuszczanie powietrza ustami i nosem,
- zaciskanie warg,
- „wąsy” – utrzymywanie ołówka między nosem a górną wargą.

Ćwiczenia podniebienia miękkiego

- głębokie oddychanie – wdech nosem, wydech ustami,
- energiczna wymowa połączeń głoskowych: ku, gu, ko, go, oko, ogo, uchu, ugu, np. naśladowanie głosów ptaków,
- chrapanie,
- naśladowanie kaszlu,
- ziewanie,
- płukanie gardła,
- chrząkanie.

Ćwiczenia żuchwy

- opuszczanie i unoszenie szczęki (naśladowanie ziewania),
- - przesuwanie dolnej szczęki w lewą a następnie w prawą stronę,
- - przy rozchylonych wargach wysuwanie dolnej szczęki do przodu oraz cofanie
- - wykonywanie ruchów żucia,
- - chwytanie dolnymi zębami górnej wargi.

Ćwiczenia policzków

- wypychanie policzków językiem,
- wciąganie policzków do wewnątrz,
- napełnianie policzków powietrzem - „balonik”,
- przepychanie powietrza z jednego policzka do drugiego,
- dmuchanie przez słomkę np. na kulki waty (policzki ściągnięte, nie napełniają się powietrzem).

Ćwiczenia oddechowe

Celem tych ćwiczeń jest wydłużenie fazy wydechowej, pogłębienie oddechu, rozruszanie przepony, świadome kierowanie strumieniem powietrza oraz wypracowanie prawidłowego toru oddechowego.

Ćwiczenia oddechowe

- ćwiczenia wdechu i wydechu (wdech przez nos, wydech ustami),
- ćwiczenia wdechu i wydechu z równoczesnym podnoszeniem i opuszczaniem rąk (góra-wdech, dół – wydech),
- przenoszenie drobnych elementów za pomocą słomki do napojów np. zabawa w łowienie rybek z papieru, nakładanie kropek biedronce, wzajemne karmienie się chrupkami przenoszonymi słomką itp.
- naśladowanie na jednym wydechu śmiechu różnych ludzi, np. kobiety ha-ha-ha (delikatny), mężczyzny ho-ho-ho (doniosły), chłopca ha-ha-ha (hałaśliwy), dziewczynki hi-hi-hi (piskliwy),
- wyliczenie na jednym oddechu jak najwięcej wron
„Jedna wrona bez ogona ,druga wrona bez ogona trzecia wrona bez ogona (...)
a ta jedenasta, wrona ogoniasta”.
- ćwiczenia poprawnego oddechu z zastosowaniem form zabawowych: dmuchanie na płomień świecy, dmuchanie na paski bibuły, dmuchanie na kulki z waty, zdmuchiwanie papierków z gładkiej lub chropowatej powierzchni, dmuchanie na zawieszoną na nitce krążki lub kulki waty, wydmuchiwanie kótek na lustrze, dmuchanie w trąbkę, baloniki, itp. puszczenie baniek mydlanych, chłodzenie gorącej zupy na talerzu – dmuchanie ciągłym strumieniem, odtajanie zamrożonej szyby – długie chuchanie, wypuszczanie pary przez lokomotywę: ff , wypuszczanie powietrza z piłki lub dętki – długie sss, wolne dmuchanie na świecę, żeby nie zgasła.

Ćwiczenia oddechowe

Podczas wykonywania ćwiczeń
oddechowych pamiętaj o
zasadzie

„ wdech nosem- wydech
ustami”